

TÓTH TERÉZ

Egy finn üzletember, egy finn iskola és egy magyar kastély találkozása Iszkaszentgyörgyön

LÁTÓSZÖG

Ari Kupsus Magyarországon élő finn üzletember, galériatulajdonos és mecénás. A világ számos nagyvárosában élt, Helsinkitől Szentpéterváron át Kuala Lumpurig, míg egy év varsói tartózkodás után Budapestre érkezett. Ennek idestova 14 éve. Letelepedett a VIII. kerületi Palotanegyedben, itteni galériájában kortárs magyar festők és szobrászok munkái láthatók. Lakásában szalont nyitott, koncerteket rendez, amelyek bevételét teljes egészében a Liszt Ferenc Zeneakadémia és a Képzőművészeti Egyetem diákjainak támogatására fordítják. Beszélgetésünk indítékául iszkaszentgyörgyi tevékenysége szolgált: a finnországi Oulu régió Kempele Szakközépiskolájának kertészeti osztályával közösen, ez év májusában indítottak el egy pilot projektet a kastély körüli francia barokk kert és angolpark rendbetételére. A finn tanulók nemzetközi tapasztalatra tesznek szert a szakmájukban, de tevékenységük egyúttal a helyi közösség gazdagodását is szolgálja. Az interjút Ari Kupsus angolul adta, bár tisztán és folyékonyan beszél magyarul is. Finn szemmel, a finn oktatási rendszerben szerzett iskolázottsággal és nemzetközi tapasztalatokkal tekint hazánkra, ránk, magyarokra és közösségeinkre. Érzelmire, intuíciójára hallgatva, de tudatosan választotta második hazájának Magyarországot.

EPER ÉS KÉKÁFONYA

Finnországban van egy szólás: a hazánk eper, a többi ország kékáfonya. Az eper gyönyörű, piros, zamatos és édes, a kékáfonya sötét és egy kicsit kesernyés. Én meg azt mondom, mindegy, hol élsz, a választott országodban és a saját szülőházadban is bőven található eper és kékáfonya. Nyitott szemmel és füllel kell járnunk az emberek között, s beszélni a nyelvüket, még ha alapszinten is, ha észre akarjuk venni a zamatosat és a kesernyést egyaránt.

PEST

Budapest a szépségével az első pillanatban ámulatba ejtett. 1999-ben érkeztem ide pár napra. Emlékszem a Keleti-pályaudvar klasszicista homlokzatára, hatalmas ablakaira, az épület lenyűgöző méreteire. Pesten – nem Budán – én ugyanis pesti vagyok, a Károly körüti házak, a neoreneszánsz épületek között, a Bródy Sándor utcában, a Palotanegyedben otthon érzem magam. Sokkal inkább, mint a modern Helsinkiben. Csodálatos város, gyönyörű,

mint Szentpétervár, csak emberibb léptékű, s nem rohannak úgy a magyarok, mint a párizsiak. Szerelmes lettem első látásra a városba, és itt maradtam.

KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA

Mindig meghatározóak az első benyomások egy másik országban: nekem az idős emberekkel való találkozások jelentik ezt az élményt. Segítségükkel, történetekkel belépek egy kultúrába, annak múlt idejébe is.

Az én befogadó családom Magyarországon egy idős házaspár volt. Főztek rám, gondoskodtak rólam, mert különösen a néni, nem tudta elképzelni, hogy egyedül is boldogulnék. Miért nem jön ide hozzám a mamám és főz, mos, takarít rám? A kérdésében is megragadható erős kapocs anya és felnőtt gyermeke között egy felnőtt finn ember

számára szinte felfoghatatlan. Nálunk elvárás, hogy 18 évesen, fiúk, lányok egyaránt, akár gazdag, akár szegény családból származunk, elköltözzünk otthonról, és elkezdjük önálló életünket: dolgozunk, háztartást vezetünk, fenntartunk egy életformát magunknak. Ha egy finn munkaadó azt látja, hogy 24 évesen a lakáscímed megegyezik a szüleidével, kétszer is meggondolja, felvegyen-e. Vajon megfelelő munkát végezhet-e valaki, akiről még most is a szülei gondoskodnak? Én is ebben a mentalitásban nevelődtem, de miután szembesültem kedves szállásadóm révén a magyar viszonyokkal, a magyar tradícióval, ma már nem csodálkozom, tudomásul vettem, alkalmazkodtam hozzá.

ÖRÖKSÉG

Tizenkilenc évvel ezelőtt Helsinkiben hoztam létre – családi hagyományt követve – az első alapítványomat. Nagyanyám a legbölcsebb asszony volt, akit ismertem.

Vyborgi otthonából úzték el családjával együtt, amikor a szovjetek Karéliát elfoglalták. Menekültként éltek egy ideig az anyaországban, de nem fogadtak el ingyen semmit. Mindig fizetett a lakhatásért.

Később a család helyzete rendeződött, és nagyanyám köztisztelőben álló asszonyként alapítványokat hozott létre a rászorulóknak megsegítésére. Mindig elegánsan, kálapban, kesztyűben járt, büszke tartású

volt, de megőrizte erős karéliei akcentusát, amit akkor sem volt hajlandó megváltoztatni, amikor ez már sokak szemében avittnak tűnt. Az identitását nem vehették el tőle. Ő ígértette meg velem, hogyha már nekem is jól megy a sorom, segí-

tek azokon, akik erre rászorulnak. A divat világában dolgoztam, a finn köztársasági elnök öltözkéért feleltem. Vettem egy koncertzongorát, és a lakásomban szalonkoncerteket kezdtünk rendezni a Svéd Királyi Operából és a Finn Nemzeti Operából meghívott vendégművészekkel.

A vendégek – eleinte a rokonaim, majd később ismerősök is, egyre többen – belépőt fizettek, amelyet teljes egészében a Sibélius Akadémia hallgatóinak ajánlottunk fel ösztöndíjként. Finnországban nagy hagyománya van az adományozásnak. A Sibélius Akadémia cég, magánszemélyek, vállalatok által létrehozott alapítványok közel kétezerféle ösztöndíj-programjából lehet válogatni. Amikor Budapesten berendez-

kedtem, s megismerkedtem Nemes László Norberttel¹ és Thész Gabriellával,² az ő segítségükkel és biztatásukra itt is elindítottam a szalonkoncerteket, és működtetem az alapítványt, ami a Liszt Ferenc Zeneakadémia és a Képzőművészeti Egyetem hallgatóinak nyújt ösztöndíjat.

MEGINGÁS

Falvai Sándorral, a Zeneakadémia akkori rektorával 2000-ben írtuk alá a szerződést, novemberben tartottuk az első szalonkoncertet. Csodálatos élmény volt! Kirsi Tiuhonen szoprán énekesnő a Finn Operából jött el, a Finnair támogatta az utazást, és a finn nagykövet, Hannu Halinen is megtisztelte jelenlétével az eseményt. A bevételt felajánlottuk a legtehetősebb hallgatóknak a Liszt Ferenc Zeneakadémia opera tanzsákán. A második koncert, ha lehet, még jobban sikerült! Boldogok voltunk! És aztán a harmadik koncert után mégis úgy döntöttem, abba hagyjuk. Az egyik legjobb magyar barátom odajött hozzám, és megkérdezte, mennyi meg ebből az én zsebembe... Le voltam taglózva. Miféle zsebbe?

Azt válaszolta, hogy itt mindenki eltesz 50 százalékot...

Le voltam sújtva. Hiszen a belépőjegyek árának teljes összege a fiataloké, ösztöndíj formájában. Ez egy magán jótékonyági szervezet, így segítjük a fiatal és tehetséges zeneakadémistákat, hogy anyagi problémák ne álljanak a szakmai fejlődésük, tanulmányaik útjába... Mélyen meg voltam bántva.

a finn oktatás sokkal gyakorlatiasabb, mint a magyar

Eldöntöttem: abba hagyom, rólam senki ne gondolja, hogy antik bútorokat veszek az ösztöndíjasok pénzén. Végül meggondoltam magam, folytattam. Sokan mellem álltak, bíztak bennem, jöttek a koncertekre, és adományoztak a fiataloknak. Erős a személyiségem, mint a nagyanyámé. Tőle tanultam, hogy higgyek a belső megérzéseimben, abban, amit fontosnak tartok, és e szerint cselekedjem. Nem számít, hogy az emberek mit pletykálnak. 2002 óta a gálakoncerteket februárban, a finn nagykövetség rezidenciáján tartjuk, a korábbi finn nagykövet, Pekka Kujasalo, és felesége, Leena Salonen támogatta az akkori koncertet. A támogatás megmaradt, a jelenlegi nagykövet, Pasi Tuominen és felesége is mellettünk áll.

ISKOLA

A hetvenes években jártam iskolába Tampereben, akkor, amikor elindult a nagyszabású finn oktatási reform. Gyermekként is feltűnt, hogy újságcikkek, tévé-, rádióinterjúk témája volt, mindenki foglalkozott a kérdéssel Finnországban. Én abba az osztályba jártam, ahol próbaként már elkezd-

tek a reform szerint tanítani, a többi osztályban pedig felmenő rendszerben. Így például az öcsém és én már az új, a nővérem még a régi rendszerben tanult. Ismerve a magyar fiatalokat, szem-

beötlő néhány különbség.

A finn oktatás sokkal gyakorlatiasabb, mint a magyar. A nyelvoktatás csak egyharmad részben nyelvtan-szókincs, egyhar-

¹ Nemes László Norbert a Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet igazgatója.

² Thész Gabriella 1995-től 2012-ig a Magyar Rádió Gyermekkorúsnak vezető karnagya.

mad hallásértés és egyharmad szóbeli-írásbeli kommunikáció. Rögton az elejétől. Praktikus házi ismereteket is tanítanak, a fiúk is megtanulnak főzni, mosogatni, lakást takarítani, a lányok is barkácsolni, csavart becsavarni, kalapáccsal szöveget beütni. Mindezt az iskolában, kötelező órák keretében.

A magyar gyerekek ezt otthon tanulják szüleiktől. Ha tanulhatják. A finn iskola az életre nevel, a boldogulásra. A magyar gyerekek nagyon okosak, nagy tudásuk van, de a zeneakadémiáson és a képzőművészekon is azt látom, hogy a való életben nem igazodnak el. Egy jó önéletrajzot nem tudnak elkészíteni, nem tudják, hogyan kell egy kiállítást megszervezni, egy képet a falra akasztani.

EGYENLŐ ESÉLYEK

A finn értékrendtől idegen jelenség az oktatás és a családok anyagi lehetőségeinek összefüggése. Minden egyes finn gyereknek egyenlő jogot biztosítanak az oktatáshoz! Finnországban nem számít, hogy gazdag vagy szegény családból származol, az oktatás mindenkinek egyformán ingyenes az első 9 évben: a tanszerek, könyvek, toll, ceruza, étkezés, kollégium; a bejáróknak az állam fedezi az utazási költséget. Az egyetemi oktatás is ingyenes, a könyveket kölcsönözheted. Sőt, mindez az EU többi országából érkező fiatalokra is érvényes, csak a kollégiumért kell fizetni. Ha egy finn diák külföldön tanul, akkor is havi juttatásban részesíti a finn állam, amivel állja a szállásköltségeket.

A magyarországi helyzet más. A Liszt Ferenc Zeneakadémia nagyszerű tehetséget nevel, akiknek taníttatása nagy terhet

jelent a családjuknak, különösen a vidékieknek: fizetniük kell a szállást, az étkezést, a kottákat.

Az alapítvány³ ezen próbál segíteni. Nem szólunk bele, ki mire költi a pénzt.

Odadadjuk a nyerteseknek

februárban, a budapesti finn nagykövetség rendezett gálakoncerten egy összegben, illetve a fiatal képzőművészeknek májusban, a galériában. Eddig mintegy 300 ösztöndíjat adományoztunk.

Banda Ádám hegedűversenyre készült Moszkvába, de a költségeket elő kellett teremteni. Batta András, a Zeneakadémia rektora felvette velem a kapcsolatot, és sikerült is a pénzt adományokból összegyűjteni. Banda Ádám megnyerte a versenyt, és nemzetközi ismertségre tett szert.

Vörös Szilvia mezzoszoprán Marton Éva tanítványaként kapott tőlünk több ízben is ösztöndíjat. Majdnem abba kellett hagynia a tanulmányait anyagi okokból, amikor jelentkezett nálam egy finn hölgy, aki hallotta Szilviát énekelni az egyik szalonkoncerten. Másfél éven át havonta küldött neki egy bizonyos összegű támogatást, amit szállásra és angol tanfolyamra költhetett. Tőlünk is kapott többször ösztöndíjat.

FELNÖTTOKTATÁS

Finnországban a társadalom egésze úgy tekint az oktatásra, mint az önfelkészítés természetesen módjára. A felnőttképzés is ebbe

³ Ari Kupsus alapítványa: Ari S. Kupsus Salon Concert Society

a szemléletbe ágyazódik. Aki alkalmazott, évente kivehet 3 hónaptól egy évig terjedő szabadságot. Ez alatt megkapja a fizetésének 60%-át, és többnyire tanul valamit, mindenesetre azt csinál, amit akar. Utána a munkáltatónak vissza kell őt venni korábbi beosztásába. Manapság a finnek körében rendkívül népszerű, sőt divatos lett új szakmát tanulni 50 éves kor után is. A szakszervezetek nagyon erősek, nem olyan egyszerű elbocsátani az embereket, mint Magyarországon. A munkavállalókat erős szociális háló védi.

GAZDASÁG

Az oktatás nem a gazdaság helyzetétől függ. A '90-es években Finnország mély recesszióba süllyedt, de az oktatási rendszer színvonalát így is fenn tudták tartani. Ehhez kellett a kormányzati szándék: az ingyenes oktatást továbbra is megtartotta a kormány, holott súlyos megszorítások voltak a büdzsében. Finnországban a tanárképzés magas színvonala és a nagyszerű tanárok jelentik a kiváló oktatás biztosítékát.

KOMMUNIKÁCIÓ

Az oktatási reform egyik vívmánya a tanár-diák kommunikációban beállt változás. Egyenrangú partnerként vesznek részt az iskolai kommunikációban. A finn diáknak sem jelentkezni, sem engedélyt kérni nem kell, hogy megszólaljon az osztályban. Beszélgető csoportokba rendeződnek, körben

ülve vitatják meg a felmerülő kérdéseket, együtt a tanárral. Nem sorban ülve, a tanárra meredve, tőle várva a megoldást.

ISZKASZENTGYÖRGY

Nyáron a galériámat Iszkaszentgyörgyre, az Amadé-Bajzáth-Pappenheim-kastélyba költöztettem. A háború alatt a kastélyban működött a finn nagykövetség egy ideig, ennek jegyében alakítottam ki két emlékszobát. Bérleti díjat fizetek az önkormányzatnak, társbérletben vagyok a település iskolájával, de a kastély nagy, jól megférünk, számíthatunk egymásra. A kiállításokat és a szalonkoncerteket is itt tartottuk meg a nyáron.

A finnek nyáron kirajzanak a nyaralóikba, a falvakba, s ott ilyenkor amatőr

színházi társulatok lépnek fel, kiállításokat és koncerteket rendeznek, hasonlóan a Művészetek Völgyéhez Kapolcson. A falubeliekkel és a polgármesterrel mi is hasonlóknban gondolkozunk. Terveztünk

az Iszkaszentgyörgyi
Önkormányzat, a Corvinus
Egyetem, a Műemlékvédelmi
Hatóság és a Kempele partneri
szerződést kötött

egy nagyobb oktatási projektet is az Oulu régióbeli Kempele Szakközépiskola kertészeti osztályával. Az Iszkaszentgyörgyi Önkormányzat, a Corvinus Egyetem, a Műemlékvédelmi Hatóság és a Kempele partneri szerződést kötött, ennek első lépéseként májusban 25 diák és 7 tanár jött a kastély körüli angolpark és a francia barokk park rendezésére. A diákok kertész- és kertépítő hallgatók, nyári gyakorlatukat végezték itt. Egy dzsungel várta őket, belevetették magukat, s derekasan helytállva szép tisztást vágtak, jöhet majd a folytatás. A későbbiekben az iskola vendéglátó és építő osztályai is jönnének éttermet kialakítá-

ni, a virágkötők díszíteni. Ezt az első projektet az iskola finanszírozza. 8 évre terveznek, nyaranta három hónapot itt töltenének a diákok tanáraikkal együtt, a szakmai gyakorlatuk részeként. Az Európai Unióhoz, az EEA-hoz, a Norvég Alaphoz és a magyar államhoz fordulunk támogatásért.

JÖVŐ

Hosszú éveken át a fa és a faáru volt Finnország fő exportcikke. Ma már takarékoskodunk fával, papírral, nincs rá akkora igény. A finn kormány ma támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek a finn oktatás egyes elemeit külföldre telepítik. Ouluban 13 ezer diák tanul, közülük 5700 a felnőttoktatásban. A legfiatalabb diák 16, a legidősebb 70 éves. Tárgyalásaink ered-

ményeképpen felmerült, hogy Észak-Olaszország helyett Iszkaszentgyörgyön hoznának létre egy részleget, amely a gyakorlati képzés színhelyévé válhatna. A kastély, a park, az Európán belüli kedvező központi fekvés vonzóvá teszi szakmailag a helyszínt, és gazdaságosabb is lenne, mint Olaszországban.

Talán ez a jövő számomra is, itt Iszkaszentgyörgyön a falubeliekkel és a finn fiatalokkal. A múlt fontos, ismernünk kell a gyökereinket, mert megalapozza az életünket. De a jövőre kell tekintenünk, előre, és a gyerekeink, unokáink szemével látni a világot. Ők már másképp gondolkodnak, mint mi, ennek teret kell adni. Európa nyitott, költözhetünk, munkát vállalhatunk, és vállalkozást működtethetünk a Közösségen belül. Ez egy nagyszerű lehetőség, amiből az iskolák és a helyi közösségek sem maradhatnak ki.

Ari Kupsus (háttal, középen) a finn és magyar gyerekek között